

RECENZIJOS

Baltic Linguistics, edited by Thomas F. Magner and William R. Schmalstieg, The Pennsylvania State University Press, University Park and London, 1970, 177 p.

Prof. dr. Williamo R. Schmalstiego rūpesčiu 1968 m. Pensilvanijos valstijos (JAV) universitete buvo surengta mokslinė baltų kalbotyros konferencija, kurioje buvo perskaityta 16 pranešimų. Tie pranešimai 1970 m. išėjo atskiru leidiniu „Baltic Linguistics“, papildytu dar 4 straipsniais (B. J. Dardeno, J. Endzelyno, J. Kazlausko ir D. Robinsono¹). Leidinys yra skirtas JAV baltistikos nestoro prof. dr. Alfredo Senno septyniasdešimties metų sukakčiai paminėti.

„Baltic Linguistics“ straipsniai² nagrinėja įvairius fonetikos, morfologijos ir kt. dalykus: lietuvių kalbos dalykus – 7 straipsniai, prūsų – 5, latvių – 2, visų baltų kalbų – 4, balto-slavikos dalykus – 2 straipsniai.

Pirmuoju „Baltic Linguistics“ straipsniu³ eina Henningo Anderseno „The Dative of Subordination in Baltic and Slavic“ (p. 1–9), kuriame tyrinėjami baltų ir slavų kalbų absoliutinio datyvo klausimai. Autorius pateikia įdomių samprotavimų apie datyvo motyvą absoliutinėse konstrukcijose, apie tai, kaip šiose kalbose linksnio parinkimas yra derinamas su datyvo reikšme ir absoliutinės konstrukcijos funkcija.

Vieną iš sudėtingiausių prūsistikos problemų – Elbingo žodynėlio prūsų tarmės bal-

¹ Šia proga malonu padėkoti Williamui R. Schmalstiegui, kvietusiam ir mane atsiųsti straipsnį (to padaryti nespėjau dėl kitų darbų).

² Visi 20 straipsnių parašyti angliškai.

³ Straipsniai išdėlioti alfabetiškai – pagal autorių pavardes.

sių sistemos rekonstrukciją įdomiai nagrinėja Michaelas L. Burwellas straipsnyje „The Vocalic Phonemes of the Old Prussian Elbing Vocabulary“ (p. 11–21), pasiremdamas vadinamąja prūsų raštų „fonemine misinterpretacija“⁴, aptardamas šią problemą liečiančias Bernekerio, Trautmanno, Endzelyno ir ypač Kazlausko bei mano hipotezes. Straipsnyje autorius, suprantama, negalėjo išsiversti nepalietęs ir praprūsiškosios bei prabaltiškiosios balsių sistemos rekonstrukcijos. Vadinas, autoriui norom nenorom teko susidurti su labai plačia problema, manyčiau, – per plačia tokios apimties darbui. Matyt, dėl to straipsnyje labiau operuojama bendraisiais samprotavimais, negu kad tyrinėjama pati kalbos medžiaga. Ir iš tikrųjų, straipsnyje 1) pasigendama išsamesnės atitinkamų Elbingo žodynėlio faktų analizės (ar bent jau tokios analizės išvadų), 2) išleidžiama iš akių tas, kad Elbingo žodynėlio prūsų vokalizmo tyrinėjimas yra būtinai sietinas pirmiausia su prūsų katekizmo šnektų vokalizmo tyrinėjimu, 3) apeinamas svarbus dalykas – prūsų katekizmo šnektų balsių sistemos rekonstrukcija Elbingo žodynėlio sudarymo laikams. Jau vien dėl šių aplinkybių manau, kad recenzuojamo straipsnio pagrindinės išvados nėra nediskusinės. Imkime pavyzdžiu vieną (bene svarbiausią) straipsnio išvadą, teigiančią, kad balsiai balt. **ō* ir **ā* prūsų Elbingo žodynėlio tarmėje sutapę į balt. **ō* > pr. **ō*

⁴ Dėl jos pirmiausia žr. W. R. Schmalstieg, Labialization in Old Prussian, – Studies in Slavic Linguistics and Poetics in Honor of Boris O. Unbegaun, New York, 1968, 189 tt.

(p. 17), o prūsų katekizmų tarmėje — į balt. *ā > pr. *ā (p. 18). Vadinas, suponuojama labai skirtinga balsių balt. *ō ir *ā raida Elbingo žodynėlio tarmėje ir prūsų katekizmų šnektose. Betgi šitaip galvojant, derėtų atsižvelgti, kad Elbingo žodynėlio (originalas iš XIII—XIV a.) ir katekizmų (XVI a. vidurys) prūsų kalbos faktai priklauso skirtingoms sinchronijoms, kad katekizmų šnektos anksčiau yra turėjusios, matyt, irgi ne (pr.) *ā (iš balt. *ā) — „jo vietoje XIII, XIV ir XV amžiaus pradžioje žemiečių prūsų tarmės šnektos dar tebeturi ō“⁵. Nors ši Būgos tyrinėjimo išvada (ji Burwello straipsnyje kažkodėl gnoruojama), Kazlausko bei mano nuomone, šiek tiek ir kitaip interpretuojama, tačiau patį jos principą [katekizmų šnektų balsis pr. *ā (<ide. *ā) anksčiau yra buvęs kitokios kokybės] ne taip jau lengva paneigti; kol kas nemanau, kad jį galėtų sugriauti ir Burwello pamėgtoji „foneminė misinterpretacija“. Trumpai kalbant, jau vien dėl to principo esu linkęs manyti, kad Elbingo žodynėlio tarmės balsių sistemos (taip pat praprusiškosios bei prabaltiškosios balsių sistemos) rekonstrukcijos atžvilgiu Burwello hipotezė kol kas nėra geresnė už Kazlausko bei mano hipotezę⁶.

Warrenas Cowgillas straipsnyje „The Nominative Plural and Preterit Singular of the Active Participles in Baltic“ (p. 23—37) plačiai nagrinėja lie. *ved-ā* (*rāš-ā*), *tūr-ī*, *vėsi-ā* ir *vėd-ēs* resp. *vėd-ē* tipo formų istoriją baltų

⁵ K. Būga, Rinktiniai raštai, III, Vilnius, 1961, 106; žr. dar G. Gerullis, Die altpreußischen Ortsnamen, Berlin u. Leipzig, 1922, 115—116.

⁶ И. Казлаускас, К развитию общебалтийской системы гласных, — ВЯ, IV (1962), 20 tt.; aut(orius), Заметки по прусскому вокализму, — Вопросы теории и истории языка, Ленинград, 1963, 191 tt. ir Baltistica, I (1965), 17 tt.; žr. dar aut., Baltų ir kitų indoeuropiečių kalbų santykiai (deklinacija) [toliau: BIKS], Vilnius, 1970, 11 tt. (урач 19).

kalbose. Formas lie. *ved-ēs* resp. *ved-ē* Cowgillas laiko inovacinėmis ir jų kilmę aiškina (p. 32) panašiai kaip ir, pvz., Otrębskis⁷; toks aiškinimas nėra negalimas. Keblesnis yra klausimas, kaip atsirado forma lie. *ved-ā* (ir pan.). Cowgillas mano, kad lie. *ved-ā* tipo rytų baltų aktyvinio dalyvio forma esanti transformuota iš praindoeuropiečių indikatyvo 3 pl. formos⁸. Tuo gal ir patikėtume, jeigu autorius būtų aptaręs rimtą Toporovo hipotezę, pagal kurią baltų 3 pl. ir 3 sg. formų neskyrimas laikytinas ne inovacija, o praindoeuropietišku archaizmu⁹. Priimant Toporovo hipotezę, šios aktyvinio dalyvio formos kilmė galėtų būti aiškinama ir paprasčiau: lie. *ved-ā* galėtų būti kilusi iš prabaltiškosios atematinio kamieno nom. (-acc.) sg. neutr. formos¹⁰, ėjusios ir nom. (-acc.) pl. neutr. linksnio funkcijas¹¹, plg. gr. Hom. *ἐννῆμαρ* = *ἐννέα ἡμαρ*, het. *huppar* (nom.-acc. sg. ir pl. neutr.)¹² ir kt.

„Baltic Linguistics“ įsidėjo ir Janio Endzelyno straipsnį „Concerning the Relation-

⁷ J. Otrębski, Gramatyka języka litewskiego, III, Warszawa, 1956, 257 t.

⁸ Pats šios hipotezės principas nėra naujas, — J. Endzelīns, Latviešu valodas gramatika, Rīgā, 1951, 711 (ir literatūra).

⁹ В. Н. Топоров. О некоторых архаизмах в системе балтийского глагола, — International Journal of Slavic Linguistics and Poetics, V, 'S-Gravenhage, 1962, 31—57. Plg. dar: V. Pisani, L'indoeuropéen reconstruit, — Lingua, VII (1958), 343; aut., Заметки к вопросу о древнейших отношениях балтийских и славянских языков, Vilnius, 1958, 9. Iš pastarojo meto darbų žr. J. Kazlauskas, Lietuvių kalbos istorinė gramatika (toliau: LKIG), Vilnius, 1968, 301 tt.

¹⁰ J. Endzelynas, Baltų kalbų garsai ir formos, Vilnius, 1957, 201.

¹¹ Tokią mintį yra kėlęs jau: J. Schmidt, — Zeitschrift für vergl. Sprachwissenschaft, XXVI (1883), 363 t.

¹² H. Kronasser, Vergleichende Laut- und Formenlehre des Hethitischen, Heidelberg, 1956, 121.

ships of the Prussian Language with Congeners“ (p. 53–60). Šis vertingas didžiojo baltisto straipsnis yra Jėgerio ir Schmalstiego vertimas iš latviškojo originalo „Par prūšu valodas radniecības sakariem“ [FBR XI (1931), 189–193].

Ericas P. Hampas savo tyrinėjime „Lithuanian *ugnis*, Slavic *ognb*“ (p. 75–79) žodžiams lie. *ugnis* ir sl. **ognb* gana pamatuotai atstato archetipą balt.-sl. **ungnis*, iš kurio disimiliaciškai atsiradęs balt. (**ungnis*>) **ugnis* ir sl. (**ungnis*> **ognb*>) **ognb*. Ši balt.-sl. **ungnis*, kildindamas jį iš ide. **ngnis*, Hampas toliau sieja su žodžio lie. *ang-lis* giminaičiais. Tiesa, reikėtų pridurti, kad Hampo siūlomoji lie. *ugnis* resp. sl. **ognb* etimologija šiaip jau nėra visiškai nauja¹³.

Straipsnyje „Remarks on some Baltic Names of Tools of the Typ Lithuanian *káltas* „Chisel“ (p. 81–86) žinomas etimologas B. Jėgeris tyrinėja baltiškuosius nomina instrumenti su priesaga *-tas*: lie. *káltas*, la. *kałts*, pr. *dalptan* „kaltas“, lie. *gražtas* ir kt. Autorius gana vykusiai įrodinėja, kad šitokius darinius reikia genetiškai sieti su pasyviniais preterito dalyviais. Tas įrodinėjimas būtų buvęs dar išsamesnis, jeigu autorius būtų atsižvelgęs ir į nagrinėjamųjų darinių gramatinės giminės istoriją.

Straipsnyje „On the Balto-Slavic Dativ Plural and Dual“ (p. 87–91), kuris yra straipsnio „О балто-славянской форме дательного пад. мн. и дв. ч.“ [Baltistica, IV₂ (1968), 179–183] angliškasis vertimas (ar originalas), J. Kazlauskas istoriškai nagrinėja formantus dat. pl. lie. (*vilka*)-*mus*, pr. *-mans* (*-mas*), s. sl. *-mъ*, dat.-instr. du. s. sl. *-ma* ir pan. Šio įdomaus straipsnio vedamoji mintis iš tikrųjų remiasi tokia prielaida¹⁴: jeigu, pvz., lotynų ir indoiranėnų kalbose po dat. pl. formanti-

nio **-bh(i)-* atsekamas balsis **-ō-*, tai ir baltų-slavų kalbose po dat. pl. formantino **-m-* atstatydintinas ne kitokios kiekybės ar kokybės balsis, o tik tas pats **-ō-*, t. y. atstatydintinas dat. pl. formantas balt.-sl. (**-mōs*>) **-mas*. Aut orius teigia (žr. ypač Baltistica, IV, 180), kad tokia prielaida prieštaraujanti mano hipotezei (čia atstatau ne bal.-sl. **-mā-*, o balt.-sl. **-mō*¹⁵). Tačiau toji prielaida nagrinėjamąsios problemos sprendimui iš tikrųjų yra menkas argumentas, pirmiausia, dėl to: jeigu formantai, pvz., lie. *-mus* < **-m-* ir lot. (*-bus* <) **-bōs* < **-bh-* savo „šaknimis“ (t. y. **-m-* ir **-bh-*) aiškiai nesutampa, tai kodėl jie turi sutapti savuoju vokalizmu, t. y. kodėl formantas lie. *-mus* kildintinas iš balt.-sl. **-mas*? Toliau, indoeuropiečių tarmės, turinčios dat. pl. formantą su **-bh-*, pastarojo apiforminimu irgi nesutampa, plg. lot. *-bus* < **-bhō-* ir s. ind. *-bhyas* (ne **-bhas!*) < **-bhjō-* (ar **-bhjē-*!). Be to, autorius, kildindamas lie. *-mus* iš **-mō-* bei prieštaraudamas mano kildinimui lie. *-mus* < **-mō-*, neatsižvelgė į tą, kad vokalizmu (jo kiekybe) nesutampa ir s. ind. *-bhiṣ* (instr. pl.) < **-bhī-* su lie. *-mis* (instr. pl.) < **-mī-*, nors tarp jų yra daugiau panašumo, negu tarp s. ind. *-bhyas* ir lie. *-mus*. Vadinas, iš to, kad yra lot. *-bus* < **-bhō-* ar s. ind. *-bhyas* < **-bhjō-*, per drąsu daryti išvadą, kad lie. *-mus* suponuotų balt. (-sl.) **-mas* (< **-mōs*). Svarbiausiu intralingvistiniu argumentu, neva leidžiančiu kildinti lie. *-mus* iš balt. **-mas*, autorius laiko tokį savo spėjimą: gana senais priešistoriniais laikais ėmusio morfologiškai trumpėti formanto balt. **-mas* balsis **-a-* redukavėsis į **-ɔ-*, ir taip 1) iš balt. **-mas* išriedėjęs lie. **-mɔs*, kurį savo parašymu dar atspindintis senųjų raštų formantas lie. *-mus*, 2) šitas lie. **-mɔs*, prarasdamas redukuotąjį **-ɔ-*, davęs lie. *-ms*, randamą senuosiuose raštuose ir dabartinėse tarmėse (p. 88 ir Baltistica, IV, 180 t.). Taip galvojant, susiduriama, visų pirma, su ta bėda,

¹³ Žr. literatūrą, nurodytą, pvz.: A. Walde, Lateinisches etymologisches Wörterbuch, Heidelberg, 1910, 377; M. Mayrhofer, Kurzgefaßtes etymologisches Wörterbuch des Altindischen, I, Heidelberg, 1956, 18, 21.

¹⁴ Ji šiaip jau nėra nauja.

¹⁵ Aut., К балто-славянской форме дательного (мн. и дв. ч.), — Baltistica, II (1966), 47 tt.; žr. dar aut., BIKS, 209 tt.

kad dar niekas faktais neįrodė, jog senųjų raštų formanto lie. *-mus* balsis *-u-* būtų buvęs redukuotas (t. y. **-ʊ-*). Toliau, imkime, pvz., Daukšos „Postilė“ (XVI a.), kurioje formantas *-mus* pavartotas 3471 kartą, o aloformantas *-ms* — tik 68 kartus¹⁶ (t. y. *-mus* — 98,04 %, *-ms* — 1,96 %). Tuo, kad Daukšos „Postilės“ formantas *-mus* būtų buvęs tariamas **-mʊs*, nelengva tikėti, kadangi Daukšos „Postilės“ tarmėje, neturėjusioje redukuotų balsių, formanto lie. **-mas* redukcija į lie. **-mʊs* fonologiškai būtų reiškusi greičiau „automatinį“ jo virtimą į lie. *-ms*; vadinasi, tokiu atveju Daukšos „Postilėje“ būtų buvęs rašomas visur *-ms* (betgi tai yra netiesa). Formanto pr. *-mans* (dat. pl.) kilmės aiškinimo hipotezė, siūloma straipsnio autoriaus (p. 182), irgi nėra jau labai tvirta; ji atitinkamai remiama spėjimo, kad egzistavęs dat. du. formantas pr. **-mān* > **-man*, t. y. dat. du. formantas su prilipusiu **-n*; tačiau pastarąjį čia buvus nerodo kitos baltų, taip pat slavų kalbos. Tiesa, autorius šiam reikalui pateikia s. ind. *-bhyām* (dat. du.), manydamas, kad galinio nazalio pridėjimas čia sudaręs seną morfologinę indų ir vakarų baltų bendrybę. Bet šitokiu teiginiu galima abejoti, kadangi minėtas nazalio pridėjimas indų kalboje yra greičiausia ne senas dalykas, o atskirų indoiranėnų kalbų naujadaras (plg., pvz., s. persų *-biyā* — be galinio nazalio). Surasti čia seną morfologinę indų ir vakarų baltų bendrybę autorius bando, dar nurodydamas panašumą, tarp s. ind. *dev-asya* ir pr. *deiw-as* (gen. sg.), s. ind. *tasmāi* ir pr. *stesmu*. Pastarasis (įvardinis) panašumas, mano nuomone, yra savarankiškos raidos rezultatas¹⁷. Kai dėl *o*-kamienės indų ir prūsų gen. sg. formos panašumo, tai jis šiam reikalui interpretuotinas, rodos, irgi kitaip¹⁸. Toliau, dar pridursime. Autoriaus ir mano nuomone, baltiškasis **ō* kirčiuotoje

¹⁶ Z. Zinkevičius, Lietuvių kalbos įvardžiuotinių būdvardžių istorijos bruožai, Vilnius, 1957, 38.

¹⁷ Aut., BIKS, 163.

¹⁸ Aut., BIKS, 97 tt.

pozicijoje išlieka, o nekirčiuotoje duoda **-ā*¹⁹. Į tai atsižvelgdamas ir remdamasis vien tuo, kad instr. du. formantas lie. dial. *-ma* būna ir kirčiuotas, dat.-instr. du. formantą lie. dial. *-ma* autorius kildina ne iš balt. **-mō* (kaip kad mano daroma), o iš balt. **-mā* (p. 90). Tačiau faktą, kad kai kuriose lietuvių šnektose šis *-ma* (instr. du.) yra kirčiuotas, nesunku paaiškinti vėlyvu analoginiu kirčio vietos išlyginimu (pagal instr. pl.). Kai dėl dat. pl. formanto germ. *-mz* kilmės, tai ši problema yra sudėtingesnė, negu kad straipsnio autoriui atrodo²⁰. Turėdamas galvoje visa tai, kas pasakyta apie recenzuojamąjį straipsnį, nesu linkęs manyti, kad autoriaus hipotezė (p. 87–91 ir *Baltistica*, IV, 179–183) būtų geresnė už mano hipotezė²¹ (aišku, irgi netobulą).

James W. Marchandas straipsnyje „Some Remarks on the German Side of the Elbing Vocabulary“ (p. 109–117) randame įdomių minčių apie Elbingo žodynėlio vokiškąją dalį — apie šio žodynėlio vokiečių tarmę „Ordensdeutsch“. Autorius teisingai akcentuoja, kad Elbingo žodynėlio vokiškosios dalies tyrinėjimas yra susijęs su prūsiškosios dalies tyrinėjimu ir — atvirkščiai.

Didžiausias leidinio „Baltic Linguistics“ straipsnis yra Williamo R. Schmalstiego „The Old Prussian Verb“ (p. 127–156). Šis vertingas darbas nagrinėja prūsų veiksmažodžius pagal asmenuotes. Išskiriamos keturios prūsų asmenuotės: 1) veiksmažodžiai pagal prezenso kamiengalį *-a*, 2) veiksmažodžiai pagal prezenso *-ī*, 3) veiksmažodžiai pagal prezenso *-ā*, 4) senieji atematiniai veiksmažodžiai; šių asmenuočių veiksmažodžiai yra kruopščiai

¹⁹ И. Казлаускас, — ВЯ, IV (1926), 24; J. Kazlauskas, LKIG, 108 tt.; aut., — Вопросы теории и истории языка, Ленинград, 1963, 196; aut., BIKS, 21 tt.

²⁰ Žr. Сравнительная грамматика германских языков, III, Москва, 1963, 168 tt.

²¹ Be to, čia recenzuojamojo straipsnio autorius negalėjo atsižvelgti į mano straipsnio, esančio „Baltisticoje“ (II, 43–53), tęsinį, vėliau pasirodžiusį (žr. aut., BIKS, 209 tt.).

klasifikuojami dar į smulkesnius skyrius ir poskyrius. Dėl šios, apskritai, vykusios klasifikacijos pats autorius sako: „I would not defend too strongly this system of classification (or any other, for that matter) or assignment of any particular verb to any particular class“ (p. 133). Tuo tarpu plačiau neaptariant tos klasifikacijos, norėtuši tik štai ką paminėti. Autoriaus teigimą, kad prezentiniame kamiengalyje prūsai turėjo *-ī (o ne *-i), dar reiktų įrodyti²². Klasifikuojant prūsų veiksmažodžius, straipsnyje ištiesai remiamasi morfofonemine transkripcija, paties autoriaus tobulinta ypač tais atvejais, kai liečiama prūsų palatalizacija ir labializacija. Šioje transkripcijoje, atspindinčioje ne vienur kitokias autoriaus pažiūras į prūsų fonetiką, pasitaiko ir abejotinų dalykų. Taip antai, galūnė (*aupal-lus*)-is (nom. pl. masc.) transkribuojama *-es (p. 135), tačiau žr. Endzelīns, Senprūšu valoda, 199. Formos *guntwei* (bei *gunnimai*) diftongą -un vesti iš *-an- (p. 138) vargu ar galima: šį -un- (bent jau infinityvo kamiene) labiau patikima kildinti iš (ide.) *-n-; žr. Endzelīns, op. cit., 182, Fraenkel, Lit. etym. Wrб., 152 (ir literatūrą). Tiek pat abejotina kildinti *kurwan* (acc.) „jautis“ iš *karvan (p. 128), – plg. lenk. *karw* „senas jautis“ < sl. *kǫrvǫ (Būga, RR, II 129, Endzelīns, op. cit., 199). Formų *poū-twei*, *pū-ton* ir kt. transponavimas į *pā- nėra tikslus jau vien dėl to, kad prūsų katekizmuose ne balt. *ā, o tik balt. *ō gali (po tam tikrų priebalsių) virsti diftongu ou²³. Transponuoti *enkausint* į *enkasint (p. 141) nėra jokio pamato, žr. Endzelīns, op. cit., 168. Sekdamas Trautmannu, autorius formą *embaddusisi* laiko dalyvine (p. 133), tačiau ji galėtų būti ir kitokia, žr. Endzelīns, op. cit., 165, 287). Tam tikrą autoriaus išvadą (žr. p. 128) parašymas *kuwijds* vargu ar palaiko, kadangi šis *kuw-(wijds)*, būdamas

²² Plg. J. Endzelīns, Senprūšu valoda, Rīgā, 1943, 107 t.

²³ Bent jau nėra aiškių (resp. įrodytų) pavyzdžių, kur būtų buvęs toks virtimas.

ἀπαξ λεγόμενον, galėtų būti paprasčiausia rašybos klaida vietoj *kaw-* (39X).

Calvertas Watkinsas straipsnyje „Remarks on Baltic Verb Inflexion“ (p. 165–170) įdomiai nagrinėja baltų veiksmažodžio galūnių istoriją²⁴. Autorius prisideda prie tradicinės hipotezės, pagal kurią visos prūsų singularinės tematinių veiksmažodžių formos atsirado 3 sg. formos pamatu (p. 166). Tačiau reikia pasakyti, kad tokia hipotezė vargu ar išsprendžia pagrindinį klausimą: kokios gi buvo priežastys, dėl kurių prūsuose tematinės 3 sg. formos sutapo, pvz., su 1 sg. formomis?²⁵ Viena iš prielaidų, padedančių atsakyti į šį klausimą, man rodos, būtų ta, kad *o*-kamiene 1 sg. balt. *-ō, išvirsdama į pr. *-ā ir vėliau trumpėdama, negalėjo nesutapti su *o*-kamiene 3 sg. pr. *-a²⁶. Autorius *o*-kamiene 2 sg. ryt. balt. *-ie kildina iš *-ai, remdamasis iš esmės tik dviem Bretkūno raštų pavyzdžiais, t. y. *mekstai-si* ir *rupinai-s* (p. 167, 169). Tačiau pastarųjų dviejų formų kilmė yra atskira lituanistinė problema (Watkinsas jos netyrinėja), kurios sprendimas, man rodos, neprieštarauja tam, kad *o*-kamiene 2 sg. ryt. balt. *-ie patikimiau yra vesti ne iš *-ai, o iš *-ei²⁷.

²⁴ Šis nagrinėjimas yra paimtas iš: C. Watkins, Indogermanische Grammatik, III, Heidelberg, 1969, 210 tt.

²⁵ Endzelyno hipotezė (J. Endzelīns, Senprūšu valoda, Rīgā, 1943, 102 t.) nėra neginčytina,

²⁶ Plg. ir: Chr. S. Stang, Das slavische und baltische Verbum, Oslo, 1942, 176, 225; W. P. Schmid, Studien zum baltischen und indogermanischen Verbum, Wiesbaden, 1963, 12; A. Vaillant, Grammaire comparée des langues slaves, III, Klincksieck – Paris, 1966, 8. Pagaliau žr. ir patį Watkinsą („Baltic Linguistics“, 166). Žr. dar aut., BIKS, 21 tt.

²⁷ J. Endzelynas, Baltų kalbų garsai ir formos, Vilnius, 1957, 160; J. Otrębski, Grammatyka języka litewskiego, III, Warszawa, 1956, 182; J. Kazlauskas, LKIG, 299. Ir pats Stangas, kuriuo čia remiasi Watkinsas, labiau yra linkęs šią ryt. balt. *-ie kildinti taip pat iš *-ei

Nemanau²⁸, jog šios ryt. balt. **-ie* kildinimui iš **-ei* (t. y. su **-e-*, o ne su **-a-*) galėtų prieštarauti ir tas, kad autorius, tur būt, pagrįstai laikosi nuomonės, pagal kurią *o*-kamenė galūnė (kamiengalis) 3 sg. balt. **-ā* atsiradusi ne vietoj ide. **-e*, o — iš ide. **-ō* (p. 169 t.). Norėtusi pritarti autoriaus (besiremiančio Toporovu) spėjimui, kad baltų tematinės konjugacijos 3 sg. forma iš senų senovės neturėjusi galūnės, t. y. turėjusi tik gryną kamiengalį. Kai dėl baltų atematinės konjugacijos formų 1 sg. (pl. ir 2 sg.) pl. kilmės, tai sunkieji šios problemos baltistiniai klausimai ir po recenzuojamojo straipsnio pasilieka dar tyrinėtini²⁹.

negu iš **-ai* (Chr. S. Stang, *Vergleichende Grammatik der baltischen Sprachen*, Oslo, 1966, 407). Apie tai žr. dar.: aut., Iš baltų veiksmažodžio fleksijos istorijos, — II sąjunginės baltų kalbotyros konferencijos darbai (spausdinama).

²⁸ Aut., op. cit.

²⁹ Plg.: J. Kazlauskas, LKIG, 292 tt.; aut., op. cit.

Be čia aptartų įdomių ir tikrai vertingų straipsnių, leidinyje „Baltic Linguistics“ yra dar šie irgi reikšmingi straipsniai (kurių aptarti nebespėjau): Leonardo Dambriūno „The State of Linguistics in Soviet Lithuania“, Billo J. Dardeno „Accent in the Lithuanian Noun Declension“, Gordono B. Fordo (trys straipsniai) „*Esti* and *yra* in Martynas Mažvydas' Cethechism of 1547“, „Some Remarks about the Wolfenbüttel Lithuanian Postilė Manuscript of the Year 1573“ ir „The Old Lithuanian Third Person Imperative in *-k(i)*“, Antano Klimo „Some Attempts to Inventory Lithuanian Phonemes“, J. Lelio „Noun Declensions in the Korsovan Subdialect of Latvian“, Davido F. Robinsono „Stress Placement and Accent Classes in the Lithuanian Noun“, Olgos C. Shopay „Old Prussian Adverbs in *-n*“, V. J. Zepio „Base Shapes of Latvian Morphemes“.

Iš šios trumpos apžvalgos matyti, kad leidinys „Baltic Linguistics“ visais savo straipsniais yra gražus ir vertingas įnašas į baltistikos mokslą.

V. Mažiulis

A. Vanagas, Lietuvos TSR hidronimų daryba, Vilnius, 1970, 428 p.

Lietuvių, kaip ir kitų baltų kalbų, vietovardžiai yra tyrinėti ne vieno kalbininko (K. Būgos, J. Gerulio, J. Endzelyno, O. Trubačiovo, V. Toporovo ir kt. darbai). Tačiau daugelyje darbų dažniausiai buvo aiškinta toponimų kilmė, kartais jų morfologinė sandara. A. Vanagas ėmėsi nagrinėti lietuvių hidronimiją darybos požiūriu. Šiuolaikinio kalbos mokslo pasiekimai, gausi medžiaga, mokslinis autoriaus išprusimas leido pateikti knygoje sisteminį lietuvių hidronimų darybos vaizdą.

Knyga parašyta, remiantis medžiaga, fiksuota „Lietuvos TSR upių ir ežerų vardyne“ (1963), taip pat surinkta ir patikslinta jau po vardyno pasirodymo. Be pratarmės, įvadinės dalies, kur trumpai apžvelgiama lietuvių toponimijos tyrinėjimo istorija ir išdėstomi bendrieji hidronimų analizavimo principai,

išvadų, reziumė rusų ir vokiečių kalba, sutrumpinimų sąrašo, vardažodžių rodyklės, 35 žemėlapių, knyga susideda iš dviejų dalių. Pirmoje dalyje nagrinėjami pirminiai hidronimai, t. y. tokie, kurie, visiškai nepasikeitę, atsirado iš bendrinių žodžių. Jie suskirstyti į dvi grupes: daiktavardinius ir būdvardinius. Neturį jokių darybos požymių būdvardiniai hidronimai, kurie „vandenų vardais virto daiktavardėdami“, surašyti alfabetine tvarka, be to, dar atsižvelgiant į jų giminę ir kamieno struktūrą. Daiktavardinius pirminius hidronimus autorius, turėdamas galvoje „grynai praktinius — populiarinimo motyvus“, suskirsto į grupes pagal tai, iš kokių semantinių apeliatyvų grupių jie galėtų būti kilę. Tokia pirminių hidronimų klasifikacija jokių abejonių nekelia. Tik, kaip pažymi autorius, kartais hid-